

Szécsényi Tamás, erdélyi vajda.

(1299--1354)

Nógrádmegyei Szécsényi Fulko comes 1255. august. 16-án ¹⁾ lép fel legelőször önállólag. Mindent, a mit róla tudunk, e pár szóba foglalhatunk össze: a Kathyz (Kachich) nemzetség ivadéka és tekintélyes közbirtokos volt.

Nemzetsége az ő korában meglehetősen vagyonos volt; tagjai száma igen tekintélyes.

Tizenhat évvel később, 1271. jun. 28-án ²⁾ a nemzetség tagjai az esztergami káptalan előtt birtokuk felosztása céljából egybegyűlnek.

Fulko fiai: *Mihály* comes, *Farkas* mester és *Zoloch* egyrésztől, másrésztől *Eliás* fia *Péter* comes, *Simon* bán fia *Simon* és *Leustách* fia *Miklós* comes a nógrádmegyei *Libercese*, *Garáb*, *Proche* és *Szalatna* nevű helységek miatt pörölvén, a nevezett napon olyként egyezkedtek meg, hogy Fulko fiai a fennemlített birtokokat megkapták.

Farkas, az okirat sorrendje szerint, Fulko második fia, nemso-kára nagyobbította birtokát, a mennyiben 1274. ápril 27-én ³⁾ Zách nb. Pósa fia Pósával csereszerződést kötött. Pósának Nógrádmegyében a Szécsényi uradalomhoz tartozó *Gécz*, *Rimócz* és *Almás* nevű helységei s azonkívül Széchényben nagyobb telkei voltak, melyeket Farkasnak, a Sopronmegyében fekvő 200 márkára becsült Krakkó-ért s Farkas részéről reáfizetett 60 márkáért, engedett át. Krakkót Farkas annak idején királyi adományozás útján kapta.

Farkas már régóta részesült királyi kegyben; a borsodmegyei *Mucsony*-t szintén királyi adományozásnak köszönhette. 1275-ben pedig Ratold nb. Olivér és Leustách a király elé léptek, hogy a ré-

¹⁾ Knauz, Mon. eccl. Strigon. I. 423.

²⁾ Wenzel, Arpádkori új okmánytár VIII. 353. 364.

³⁾ Sopronmegyei oklevéltár I. 39.

szükre előnyös és szükséges Mucsonyt nekik adja. IV. László e kérésüket teljesítette, egyuttal Farkasnak szécsényi birtokát nagyobbította, a mennyiben Mucsonyért egynehány nógrádi várjobbágy szécsényi birtokát neki adományozta.¹⁾

Farkas nemzetsége azelőtt még a nógrádmegyei *Losonc* is birtokában volt.

Alig foglalta el IV. László a trónt, s már is Leustách fia Miklós és Farkasunk a többi rokonok nevében azon kéréssel fordultak hozzá, hogy *Losonc* birtokába helyezze őket vissza. Kérésüket azzal indokolták, hogy *Losonc* úgylis ősi birtokuk s hogy nem a maguk hibájából veszítették el. A kérelmezőknek hatalmas pártfogóik voltak az udvarnál, kik keresztül vitték, hogy a tényállást nem ismerő fiatal király, *Losonc*ot eddigi törvényes tulajdonosaitól, Tomaj nb. Dénes volt nádor fiától elvette s a Szécsényieknek adta. 1277-ben változtak a viszonyok. Habsburgi Rudolffal kötött béke alkalmával országgyűlést tartottak főuraink, a melyen a losonczyi birtokkérdést is szellőztették. Felvilágosították a királyt a felől, hogy Farkas és Miklós elődei birtoka volt ugyan *Losonc*, de családuk felségsértés, illetőleg *Gertrud királyné meggyilkoltatásában való részvételük miatt* elvesztették, s hogy II. András és utódai e birtokot Dénes nádornak, illetve fiainak adományozták. E felvilágosítás alapján László az adományozást revocálta, s *Losonc*ot Dénes fiainak visszaadta.²⁾

A birtoka gyarapításában fáradhatlan Farkas egyrészt e veszteség miatt, másrészt azért, hogy a kezében maradt birtokot megszilárdítsa, és a rokonaival való birtokközösséget a legkisebb fokra redukálja, arra törekedett, hogy mind a maga, mind pedig egyenes utódainak nem jó hírben álló rokonságával legizoláltabb állást foglaljon el.

Első gondja az volt, hogy III. András uralkodása alatt: testvéreit, unokaöccseit és oldalrokonait azon nyilatkozat megtételére bírja, hogy Szécsényben s annak környezetében lévő szerzett birtokaikban semmi részük sincsen s hogy különösen Szécsényi, rimóczyi és almási birtokaiban soha sem fogják háborgatni.³⁾ Iparkodott to-

¹⁾ Wenzel XII. 131.

²⁾ Hazai okmánytár VI. 257. do. 1280. aug. 10. és VII. 165. do. 1277.

³⁾ Wenzel X. 35 do. 1291. és 121 do. 1293.

vábbá, hogy Szécsényben birtokait szaporítsa s lehetőleg sok földet öszevásároljon; így pl. a mint 1294-ben ¹⁾ a nógrádi várjobbágyoktól 25 márkáért egynehány holdnyi szécsényi földet vett.

A 90-es évek közepén Farkassal, mint a nyilvánosság terén működő emberrel találkozunk. 1295. (nov. 24-én) és 1296-ban ²⁾ többször választott bíró; 1298-ban a királyné főpohárnok-mestere, mely méltóságában András királylyai az 1291-iki okíratot átíratja. ³⁾ 1299. jul. 31-én István al-országbíró elnöksége alatt a bírói kar egyik tagjaként szerepel. ⁴⁾ Ugyanazon évben összes rokonaitól ismételten kéri azon kötelező kijelentést, hogy őt is, örökösait is Szécsény, Rimóc, Gécz és Almás egyedüli birtokosainak tekintik s e jószágokra soha semminemű követelésekkel nem fognak fellépni. Ez alkalommal fiait a következő sorrendben említi: *János, Tamás, Mihály, Miklós, Péter, István, Leustách és Balázs.* ⁵⁾

1300-ban az öreg Farkas vizsgálóbíró ⁶⁾; 1301. máj. 18-án testvérének, Mihály, dráhi Tamás elleni ügyében bizalmi férfiú. ⁷⁾ Ez az utolsó hír, mely róla szól. Valószínűleg nemsokára 1301. után meghalt. Neje nevét nem ismerjük. Nyolcz fia közül Tamás az, a kinek életképét itt megrajzoljuk.

* * *

Az öreg Farkas hosszú évek során át arra törekedett, hogy magát és fiait a többi rokonaitól lehetőleg elkülönítse. Ezen törekvése fia magatartásában találja magyarázatát, a ki fivérei között a legnagyobb szerepet játszott. Már Farkasnál feltűnhetett nekünk, hogy családjában ő volt az egyedüli, a ki királyi adományozásban részesült, sőt tekintélyes udvari hivatalt is viselt. Alig csalódnunk, ha ennek okát abban keressük, hogy az egész rokonság az udvarral szemben visszatartóan viselkedett s hogy csak Farkas ága, a család hagyományaitól eltérve, kereste a dynastia kegyét.

¹⁾ Wenzel X. 156.

²⁾ Hazai okmánytár IV. 90. 91. Wenzel X. 242. 330.

³⁾ Wenzel X. 294.

⁴⁾ Hazai okmánytár VI. 447.

⁵⁾ Wenzel X. 345.

⁶⁾ Wenzel X. 385.

⁷⁾ Anjoukori okmánytár I. 11.

Szécsényi Tamásnál ezt fényesen bebizonyítva találjuk. Nála azon ritka jelenségre akadunk, hogy ő nagyszámu rokonai (de nem az egész nemzetségben, mert ennek még egy más főága is volt) között az egyedüli volt, ki királyának híve maradt, holott a többi rokonok a forradalmi és ellenzéki mozgalmakhoz csatlakoztak s ő lázadók és felségárulók örve alatt elmarasztalt rokonai jószágait a király leghívebb alattvalójaként kapta.

Tamás ifjúságáról keveset tudunk. Egyes adatok arra engednek következtetni, hogy ő is, éppen úgy, mint az akkori főnemesség fiatal sarjai, ifjúságát a királyi udvarban töltötte. Annyi pedig áll, hogy Tamás már igen korán azon meggyőződésre jutott, hogy a nemzet kebléből megválasztott király uralkodása az Árpádok kihalta után lehetetlen s hogy a külföldi trónkövetelők között nápolyi Róbert Károly követelései az egyedüli jogosak.

Párhuzamban e felfogással ő volt az első azok közt, a kik a fiatal Károly király személye köré csatlakoztak és szüntelenül oldala mellett maradtak. Azt, hogy e tétével családja hagyományaival szakított, hogy a király ellenei részéről különféle ellenségeskedéseknek lett kitéve s hogy egy megellenzett királyi uradalom minden változó mozzanataiban személye és vagyona kockáztatásával részt kellett vennie, meg nem fontolta. A Csák nb. trencsényi Máté hatalmas oligarchának polgárháboruvá elfajult felkelése Tamásnak a legjobb alkalmat nyújtotta arra, hogy loyális érzelmeinek látható kifejezést adjon. A Mátéhoz való csatlakozás Tamás családjának sírja lett; de hogy ő maga, Tamás, e párt ellen küzdött, ez reá nézve a legnagyobb szerencsééhez vezető út volt. Sem rokonait, sem vagyonát tekintetbe nem vévén, korlátlan rendelkezésre bocsátotta magát a királynak. Mint „az állhatatosság forrása“ — úgymond Károly egyik okiratában — e korszak összes hadi műveleteiben vett részt, a nélkül, hogy bármily nehézségektől akadályoztatta volna magát. Különösen kitüntette magát 1311-ben Kassánál.¹⁾

Mily méltóságokat viselt addig, nem tudjuk; 1313. ápr. 24-én lublói várnagy s e napon megkapja az első királyi adományt.

¹⁾ Pór Antal „Csák Máté“ czimű művében e hadjárat részleteit oly körülmenyesen ecsetelte, hogy azoknak ismétlése e helyen teljesen felesleges. Tamásunk hadi érdemeit kiváló módon méltatja.

A kassai ütközetben bizonyos pozsonymegyei Hón is részt vett; Károly király a fennebbi napon Hón-nak pozsonymegyei *Szeli* nevű birtokát a Nagy Szombaiban és környékén fekvő összes házakkal, telkekkel, malmokkal és szőlőkkel együtt Tamásnak adományozta.

Tamás rokona, Myke fia Péter, ezalatt a királyellenes párton állván, az általa képviselt ügy érdekében annyira buzgólkodott, hogy a Nógrádmegyében fekvő *Hollókő* nevű várát Máté helyőrségének megnyitotta s azt gyilkosság, rablás és fosztogatással járó fegyveres ki-rohanások főszállásává tette. Kassa előtt a királyiak ellen harcolt. Károly tehát Szelivel egyidejűleg Hollókő-várát tartozékaival együtt Tamásnak adta.¹⁾

A kassai csatában való részvétele nem volt Tamásnak egyedüli hadi tette; élénk részt vett azonkívül még a Máté által bevett vise-grádi vár visszafoglalásában, a mint ezt Károly király egyik későbbi okiratában különösen kiemeli.

A felkelés legyőzése után alkalma nyílt Tamásnak arra, hogy királyának diplomatikai úton is szolgáljon. Károly, első nejének 1315-ben bekövetkezett halála után, luxemburgi (VII.) Henrik német király leányát, Beatrix-ot, János cseh király nővérét, szerette volna második nőül venni. Itt Tamás működésének új teret talált.

A király megbízta a házassági terv keresztülvitelével. Tamás ennek következtében hosszabb időn át Csehországban tartózkodván, birtokai vezetését idegen kézre bízta; nem kimélte rendkívüli küldöttsége költségeit s mindent elkövetett, hogy azon nehézségeket elhárítsa, melyek a király részéről igen szükségesnek tartott házassági összeköttetés létrehozását akadályozhatták volna. Fáradozása nem is maradt eredménytelen s Károly 1318. jun. 24-én a várva-várt menyasszonyt oltárhoz vezette. A király Tamás e diplomatikai eredményének annyira örült, hogy egyik arra vonatkozó okiratában „kedélyének enyhe megnyugtatásáról“ szól.

1319. jul. 27-én be is következett e nagy szolgálat jutalmazása. Nevezett napon Károly Tamásunknak, ki akkor aradi, bácsi, szerémi főispán, a kúnok bírója, hasznosi és solymosi várnagy a mag nélkül elhalálozott pilini Péternek összes nógrádmegyei birtokait

¹⁾ Anjoukori okmánytár I. 289. Fejér VIII. 1. 489.

Varsányi István, ki rokonaival a Máté-féle felkelésben részt vett, szintén nógrádmegyei *Varsány* és *Pilis* nevű jószágait adományozza. ¹⁾

Mostantól kezdve Tamás nagyobb hivatalokat is kap.

1321-ben ²⁾ a királyné főtárnokmestere, szerémi, bácsi és aradi főispán, mely minőségben birtokát újra gyarapítja.

Szomszédai, dráhi Tamás fiai, mint Máté pártfogói súlyosan kompromittálva voltak. Szécsényt, Tamásunk birtokát, a háború alatt a legkegyetlenebb soldatesca színhelyévé tették; rablás, gyűjtogatás, a tulajdon pusztítása, nők és leányok bectelenítése napirenden volt. A büntetés ugyan el nem maradt, mert Károly király a tőlük elkobzott birtokokat Tamásnak Szécsény és más jószágai pusztításáért járó kártalanítás címe alatt adományozta. Az elmarasztaltak most szomszédjuk kegyelméhez fordultak, a ki ez egyszer jószívűnek bizonyult. Tamás képviselői: Kych fia Benedek comes és János mester jegyző az esztergami káptalan előtt aláírták az egyezséget: Tamás visszaadja a Dráhiaknak Lampert, Ilsa, (Krasznamegyében) és Mayod (Belső-nógrádmegyeében) birtokait, visszatartja pedig magának a nógrádmegyei *Dráh*, *Dolyán*, *Ráros Sztrugna* és *Sztracsin* nevű helységeket.

1321. nov. 1-én Tamás már erdélyi vajda és szolnoki főispán; 1322. azonkívül még a székelyek ispánja, 1324-ben szebeni főispán. ³⁾

1323. márcz. 6-án ⁴⁾ újra megragadja Károly király az alkalmat, hogy hű Tamását kitüntesse. Ez alkalommal nem csak hadi, vagy diplomatikai érdemekről szól, hanem arról is, hogy a királynak a legnagyobb örömhírt hozta, t. i. első fia születésének hírét. Annak daczára, hogy a királyfi 1323. márcz. 6-án már nem élt, a Tamástól nyert örömhír (1321-ben) még mindig annyira át hatotta a király keblét, hogy saját szavai szerint, annál örvendetesebbet nem is hozhattak volna neki.

Az erre következett jutalmazás Tamásra nézve ugyan kitüntetés, de közel rokonainak súlyos megbüntetésére is volt. Az előttünk már ismeretes Mykén kívül még Kachyk nb. Péter fia Leustách és Jakab, Myke fivérei is résztvettek a Máté-féle felkelésben. Magától

¹⁾ Anjoukori okmánytár I. 528. Fejér VIII. 2. 202 s. i. h. 558 do 1324. febr. 24.

²⁾ Anjoukori okmánytár I. 640.

³⁾ Fejér VIII. 2. 316, 395, 589.

⁴⁾ Anjoukori okmánytár II. 65.

értetik, hogy birtokaikat elkobozták s így történt, hogy Károly a fennebbi napon az azelőtt birtokaikhoz tartozott nógrádmegyei *somoskői* várt Tamásra ruházta át.

Nem is tartott sokáig, míg Tamás nemzetsége ezen ágának többi birtokait is kezei közé nem kerítette. 1324. máj. 8-án ¹⁾ adományozza neki Károly a nógrádmegyei *Hollókő, Baglyos, Sztrahora, Rimócz* és *Lapujtő* nevű jószágokat, melyek azelőtt Eliás lázadó unokái, Péter fiai Mihály, Péter, Leustách, Myke és Jakab birtokai voltak.

Mennyire kedvelte a király Tamást, legjobban bizonyítja Károly 1324. márcz. 15-én ²⁾ kelt rendelete.

Károly király a trónraléptekor kitört forrongások miatt az erdélyi vajda törvényhatósági körét korlátozta. E kivételes állapotot fennebbi napon Tamás vajda kedvéért beszüntette. Hangsúlyozza, hogy Tamást „az erdélyiek esedezésének engedvén, mint egy hű és békeszerető férfit vajdának nevezte ki s hogy ez az erdélyiek tanúsága szerint hivatalát mindeddig békén s minden igazság tekintetbevételével viseli,“ hogy ezért a vajda hatósági körét előbbi terjedelmében helyreállítja s annak sérelmére eddig kibocsátott királyi mentelmi leveleit érvényteleníti

Nemsokára 1324. aug. 11-én ³⁾ Kassa és Visegrád előtt kivívott hadi érdemei ismételt elismerése jelül a pozsonymegyei Nyék (a királyné birtoka) melletti *Geerch* helység vámjövédelmét adományozza neki.

1324. végén ⁴⁾ alkalma nyílt a vajdának újból fegyverhez nyúlni. Ez évben t. i. az erdélyi kóhalmi várból a szentmártoni birtok ügyében rendeletet bocsát ki, a melyben elmondja, hogy az országnagyok és más lakosokkal együttesen a király parancsára annak ellenei és hűtlenei ellen erős hadat vezetett s hogy szentmártoni István fia „Lebee“ László Kóhalom előtt hőiesen esett el.

E hadi expedíció pontosabb részleteit Tamásnak 1325-ben kelt okirata ⁵⁾ szolgáltatja, melyből kiemeljük, hogy az erdélyi szászok a király ellen lázadtak fel, az országot mint ellenségek bejárták és valamely Péterfalvi Henning comes zászlaja alá sorakoztak. A vajda

¹⁾ Anjoukori okmánytár II. 134. Fejér VIII. 2. 504.

²⁾ Anjoukori okmánytár II. 118.

³⁾ Anjoukori okmánytár II. 152.

⁴⁾ Fejér VIII. 2. 589, 599.

⁵⁾ Fejér VIII. 2. 649, 651.

erre a király részéről kún csapatokból álló segélyhadat kapott. Henning, ki a kúnokkal való harcztot elfogadta, a csatatéren halt meg, a mivel a pucscs valószínűleg végződött is. Károly Henning jószágait Tamásnak adományozta, a ki Henning rokonai esedezésére a konfiskált s neki adományozott birtokokat 200 márka váltságdíj mellett átengedte nekik.

Vajjon az erdélyi felkelés oka volt-e annak, hogy a király Tamást kegyével annyira túlhalmozta, nem tudjuk; de annyi bizonyos hogy az 1327-iki év Tamásnak a királyi kitüntetések oly túlságos számát hozta, a milyent a királyi kegyeszészek történetében alig találunk.

1327. máj. 21-én ¹⁾ megadja neki Károly a hevesmegyei *Gyöngyös*, *Bene*, *Halász* és *Nagyút* nevű jószágokat, melyeket azelőtt Aba nb. Csobánka utódai bírtak s melyeket a Máté-féle felkelésben való részvételük miatt elvesztettek. Ugyanazon napon kiküldi Károly a budai káptalaat, hogy Tamást Hollókőbe s tartozékaiba (l. f.) iktassa be. ²⁾

1327 máj. 26-án ³⁾ beiktatják a szeréms megyei *Nyékbe* s a bács megyei *Thamana*, *Pethefulva* és *Perhtynfalva* nevű helységekbe. — Junius 4-én megkapja rokonai, Eliás unokái birtokait: *Losonez*, *Eperjes*, *Szénatelek* s *Izbische* helységeket, melyek a nógrádmegyei *Baglyoskő*hez tartoznak; ⁴⁾ ugyanezen napon beiktatják őt bizonyos András nevű felkelőnek nógrádmegyei *Alpugh*, *Felfogh* és *Ujnyerges* nevű jószágbaiba; ⁵⁾ — junius 5-én pedig a szintén nógrádmegyei *Sztrahova*, *Ráros* és *Harkányba*, melyeket Aba fia István fiai, a lázadó Domokos, Aba és János bírtak. Junis 6-án statuálják őt Péter fia Mihály és másoknak nógrádmegyei *Sztrahora*, *Kocácsi* és *Varsány* nevű birtokaiba. ⁶⁾ — Szept. 8-án megadja neki a király orbói Márton fia Mihály, Máté hívének, nógrádmegyei *Orbó* és *Sztrázs* nevű helységeit; ⁷⁾ 1328 július 23-án Károly újból odaadja neki rokonai, Eliás

¹⁾ Anjoukori okmánytár. II. 280.

²⁾ Anjoukori okmánytár II. 285. 286.

³⁾ Anjoukori okmánytár II. 286. 313.

⁴⁾ Anjoukori okmánytár II. 290.

⁵⁾ Anjoukori okmánytár II. 294.

⁶⁾ Anjoukori okmánytár II. 299.

⁷⁾ Fejér VIII. 3. 203.

unokáinak, összes birtokait.¹⁾ Azonkívül időközben vételútján is gyarapítja birtokát, a mint pl. 1329-ben²⁾ Marczali Dezsőtől 150 márkáért annak *megyeri* jószágát veszi. — 1330-ban³⁾ erdélyi vajdaságán kívül még az aradi és csongrádi főispánságot is viseli; 1331 sept. d. 7-196 edig még királyi főtárnokmester.⁴⁾ Hogy dynastikai érzelmeinek fényes kifejezést adjon, egyszer ő is adományoz sajátjából. Fia Kónya 1330-ban t. i. a királyné főtárnokmestere volt; mint ilyen, köteles volt a királyi ebéd alkalmával szolgálatot tenni. Azon végzetes napon, midőn Zách nb. Feliczián kivont karddal az udvari terembe rohant, hogy az ebédnél ülő királyi családot kiirtsa, Kónya éppen nem volt szolgálatban, mely okból családja tisztviselője, Ákos nb. Sándor fia János őt képviselte. Jánosnak sikerült a dühöngő Feliczián kezéből a kardot kiragadni. Ezért adományozza neki Tamás ugyanazon évben a király beleegyezésével⁵⁾ nógrádmegyei *Ujnyin* nevű birtokát, melyet ő maga azelőtt királyi adományozás útján nyert.

Vagyonának e csökkenését csakhamar kiegyenlítette, mintán már 1331 okt. 8-án⁶⁾ a hat somogy megyei *Merke, Topsisun, Terebezd, Litke, Szobb* és *Bennek*, valamint a veszprémmegyei *Pata* és *Esgrem* nevű helységekbe beiktatták. E birtokok ura, Tengerdi Miklós utód nélkül halt meg, birtokait a király Tamásra ruházta át.

Vajjon Tamás számos testvére mily fokban részesült fényes pályájában, nem tudjuk; 1333-ig egyiküket sem nevezik az okiratok; csak ez évben akadunk *egyre*.

Tamás és fiai „Kónya“ Miklós és Mihály, pozsonyi prépost egyrészről, másrészről Tamás fivére *Péter* és fiai *Istrán, Tamás* és *Domonkos* a budai káptalan előtt *Szécsény* és *Várad* nógrádmegyei közös birtokainak felosztását célzó lépéseket már azelőtt is tettek; de egy Nagymártoni Pál országbíró előtt 1333-ban létrejött egyezkedés alapján 1333 nov. 8-án⁷⁾ az esztergami káptalan által birtokaikat meghatározoltatván, csak most osztják fel. — Ez alkalommal se Tamás,

1) Anjoukori okmánytár II. 368.

2) Fejér VIII. 6. 109.

3) Fejér VIII. 3. 423.

4) Anjoukori okmánytár II. 552.

5) Fejér VIII. 6. 114. 116.

6) Anjoukori okmánytár II. 558.

7) Anjoukori okmánytár III. 44.

se fiainak egyike jelen nem volt; csak képviselőiket küldik, míg Péter és fiai személyesen megjelentek, — jele annak, hogy valószínűleg közhivatalt nem viseltek és otthon jószágaik igazgatásával foglalkoztak.

Ugyanazon évben (1333 nov. 22-én)¹⁾ Tamásról egy oly megjegyzésre akadunk, mely mindeddig nem igen könnyen elemezhető volt. Úgy Károly király, mint neje Erzsébet Tamásunkat e napon „*proximusuk*“-nak nevezik. A két királyi házsféllé való vérrokonságra vagy sógorsági viszonyra gondolni nem lehetett; alább majd meglátjuk, hogy min alapult e rokonság. E proximitásnak kifolyása Erzsébet királynénak 1334 jan. 25-én²⁾ kelt rendelete, melynek alapján a nagyváradí káptalant utasítja, hogy a Tamás javára lejárt belsőszolnokmegyei birsági pénzeket hajtsa be. Nagyobb eredmények tekintendő Károly királynak 1334. máj. 5-én³⁾ kiállított okmánya, melyben Tamást ünnepélyesen a „*proximusának*“ méltóságára emeli s *Szécsény* (Nógrádm.), *Rimaszombat* (Hontm.) és *Gyöngyös* (Hevesm.) nevű birtokait ugyanazon szabadalmakkal felruhazza, melyeket Buda város polgárai élveznek.

Tamás most megint arra iparkodik, hogy jószágai igazgatását a legelőnyösebb módon előremozdítsa. 1334 jun. 24-én⁴⁾ fiaival „Kónya“ Miklós és Mihálylyal együtt László kalocsai érsekkel csereviszonyba lép. Tamás a következő helységeket kapja: *Rimaszombat*, *Bánya*, *Turek*, *Székúrnok*, *Urréve*, *Karaszko*, *Szkork*, *2 Pokorag*, *Tornóc*, *Cserencsén*, *Brezó*, *Tisócz* (Hontm.) *Majon* és *Majsát* (Gömörm.); ezekért adta az érseknek: *Gerecs*, *Tótfalu*, *Csalános*, egynehány *Lugas*, *Bátorfalva*, *Szurdok*, *Gumulcsén*, *Venecie*, *Ujfalv*, *Lázárfalva*, *Tamana*, *Zuchy* (Bácsm.) *Mortócz* és *Gerechet* (Szerémm.). A bácsmegyei *Két-Lugast* már 1328-ban, a magtalan birtokosának halála után, kapta a királytól; sietett is, hogy az arról szóló adománylevelet 1335 nov. 2-án⁵⁾ újra átírassa. — Ez utóbbi évben különben még Nógrádmegye főispánja is.⁶⁾

1) Anjoukori okmánytár III. 53. Fejér VIII. 3. 679.

2) Anjoukori okmánytár III. 57. 63. 73.

3) Anjoukori okmánytár III. 71. Fejér VIII. 3. 716.

4) Anjoukori okmánytár III. 79. Fejér VIII. 5. 216.

5) Anjoukori okmánytár III. 207.

6) Fejér VIII. 6. 128.

1338-ban birtokainak egyikét megint elajándékozta. Proximusa, Huntpázmán nb. „Pogány“ István megkapja tőle a belsőszolnokmezei *Róna* helységet, mely adományozásba Tamás fiai Kónya, Mihály s a kiskorú *Gáspár* beleegyeznek. Károly király ez év július 4-én ¹⁾ az adományozást helyben hagyja. — Róna valami öregebb Rénold-é volt, kinek magvaszakadta folytán a király Simon fia Mihály, székelly és besztercezi ispánnak adományozta; de mivel Mihály több rendbeli büntetést elkövetett, birtoka törvényszéki végzés útján Tamásra ruháztatott át. Rónát alig ajándékozta el, midőn (két héttel később) vagyonát vétel által nagyobbította. 1338 jul. 15. ²⁾ Aponyi Pál és Pető utódai, t. i. *Béla* nevű birtokuk felét 300 budai márkáért Tamás erdélyi vajdának örök áron eladták.

A jövő évben (1339) ³⁾ birtokcserét köt. Aba nb. Csobánka utódai — mint tudjuk — birtokaikat elvesztették, mire egy részük, t. i. a hevesmegyei Sármonostor patronatusához tartozó részeket Tamás kapta meg; ez most ezeket Aba nb. (Kompold ágból való) Imrének annak *zsadányi* birtokrészeért átengedte.

Ugyanazon évben (1339) ⁴⁾ a szatmármegyei *Százszoberek* és *Sima* nevű helységekbe statuálják, mely jószágokat a királytól kapta, miután ez eddigi birtokosukat, István fia Lászlót, pénzhamisítás miatt, tőlük megfosztotta.

1339 máj. 13. ⁵⁾ Tamás vajda egyuttal a királyi főtárnokmesteri hivatal helyettes vezetője, mely méltóságban még 1340-ben és 1341 jan. 29-én ⁶⁾ is szerepel.

1340-ben ⁷⁾ ajándékozta neki Károly az utód nélkül elhalálozott tolmácsi Miklósnak Küküllőmegyében fekvő *Huzuriczo* és *Mikeháza* nevű birtokait.

1341 okt. 6-án ⁸⁾ egy pört bevégeznek, mely Tamás vajda és Ratold nb. Balduin fia Lőrincz fiai, tamáshidai János és László kö-

¹⁾ Anjoukori okmánytár III. 470. 611.

²⁾ Anjoukori okmánytár III. 475.

³⁾ Fejér VIII. 4. 415.

⁴⁾ Fejér VIII. 4. 418.

⁵⁾ Anjoukori okmánytár III. 552.

⁶⁾ Fejér VIII. 4. 437. Hazai okmánytár I. 183.

⁷⁾ Fejér VIII. 5. 275.

⁸⁾ Anjoukori okmánytár IV. 148.

zött 1339 óta folyt. Károly király a zarándmegyei *Endrelakát* Endre lázadó fiától Istvántól elkobozván, Tamás vajdának adományozta. Balduin unokái pedig azt állították, hogy a Tamástól elfoglalt helység nem Endrelaka, hanem Tamáshida nevet visel s ősi birtokuk; a pört azzal végzik be, hogy Tamás, ki jelenleg nógrádi főispán is volt, Endrelakáról lemond s azért Balduin unokáitól a gömörmegyei *Csamatelek* és *Konrádföldé*-t kapja meg.

1342 máj. 8-án ¹⁾ egy másik pör végződött, melyben Tamás Mihály fiai István és Benenik ellen perelt. — Tamás azzal lépett fel, hogy a király a magtalan Sebestyénnek hevesmegyei *Tagadótelek* nevű jöszágát ő reá ruházta át. Az ellenfelek erre azt felelték, hogy a Tamástól e jogcímen elfoglalt jöszág nem is *Tagadótelek* nevű, nem volt Sebestyén-é és tulajdonképen saját ősi birtokuk. A pört azzal végzik be, hogy mindegyik fél a vitás jöszág felét kapja.

1342 máj. 16-án ²⁾ Tamás zagyvafői Petőnek *Baba* és *Korláttelek* nevű birtokait cserébe adja; megkapja értük a nógrádmegyei *Szvinnyebányát*.

1342-ben Tamásnak sok a birtokpere; így végzik pl. ez év máj. 31-én ³⁾ a biharmegyei *Csalános* miatt folyó pörét. — Tamás azt hitte, hogy királyi adományozás alapján a nevezett jöszágnek Ó-Csalános nevű részére igényei vannak. Debreczeni Dózsa, volt nádor fiai pedig azt állították, hogy tulajdonképen csak *egy* Csalános létezik, mely ezelőtt a Borsa nb. Beke lázadóé volt. Nagymartoni Pál országbíró végzése folytán az egri káptalan ez ügyben tanuki-hallgatást eszközölt, mely alkalommal Tamás mellett 120 nemes, az ellenfél mellett pedig több mint 3000 tanu bizonyított. Magától értetik, hogy Tamás a rövidebbet húzta, miért is 1342 aug. 27-én ⁴⁾ Csalánosra vonatkozó igényeiről a Debreczeniek javára lemondott; igaz, hogy ebből is tudott tőkét verni, a mennyiben a Debreczeniek e lemondást a pilismegyei *Paagh* helységgel megfizették.

1343-ban Tamás már nem erdélyi vajda; ⁵⁾ ez évet megint birtokperrel nyitja. A dolog úgy történt, hogy Tamás az esztergami ér-

¹⁾ Anjoukori okmánytár IV. 204.

²⁾ Anjoukori okmánytár IV. 217.

³⁾ Anjoukori okmánytár IV. 226.

⁴⁾ Anjoukori okmánytár IV. 257.

⁵⁾ Fejér. IX. 1. 168.

sekséghez tartozó nógrádmegyei Vonuntótelek, Mókafölde és Luka-földe nevű jószágait saját kezébe akarta juttatni, mi ellen az esztergami érsek 1341-ben tiltakozott. Az érsek IV. Bélának 1250-ből származó okíratára hivatkozott, melyből azon igen különös körülmény derült ki, hogy többek közt épen Tamás őse, Szécsényi Fulko volt az, ki Luka, Mocka és Vonuntót az esztergami egyház szolgálainak jelölte. Magától értetődik, hogy az érsek a pört meg is nyerte.

Tamás 1343-ben főtárnokmester, szepesi és bihari főispán; utódja az erdélyi vajdaságban Aba nb. Miklós, ki 1343-ban az erdélyi káptalant utasítja, hogy Tatamér gyulafejevári prépostot a gyulafehérvári *Bükösbe* statualja, miután ezt neki „compatere“ Tamás, királyi főtárnokmester és fiai adományozták. ¹⁾

Lajos király atyjának régi szolgáját szintén kedvelte s alig esalódunk, mikor azt állítjuk, hogy Tamás erdélyi vajdaságáról önkényt mondott le, hogy így annál könnyebben lehessen az udvar közelében és igazgathassa kiterjedett birtokait. Lehet, hogy családi viszonyok is közreműködtek. 1345-ben ²⁾ Lajos király tanuskodása szerint Tamás, volt az erdélyi vajda. Ekkor *Kürth* nevű hontmegyei birtokát, melyet Károly királytól kapott, mind a maga, mind pedig *nejének*, *Anúnának*, továbbá meglévő és *netán még születendő* gyermekei lelki üdvéért az esztergami szent Adalbert templomnak adományozza. Ugy látszik, hogy 1345-ben nem volt igen koros ember, mert még netán születendő gyermekekre gondol.

1346-ban ³⁾ fiával, Kónya Miklóssal együttesen a most említett templomnak még *Bersen* nevű birtokát is adományozza.

1347 jun. 25-én ⁴⁾ Tamás Krassó főispánja és Galambóc vár-nagyja. E napon *Jenőtelek* és *Bachanad* helységek határjárása ügyében választott bíróságnak veti magát alá, miután e helységek miatt (Jenőtelek az övé) István királyi jegyzővel póre lett.

Néhány nappal később, 1347 jul. 13-án ⁵⁾ krassói és kőmegyei főispán. E napon megerősít neki Lajos király egy 1340-ből származó okíratot, mely alkalommal kitünő szolgálatait kiemeli.

¹⁾ Fejér IX. 1. 186.

²⁾ Fejér IX. 1. 278. 455.

³⁾ Fejér IX. 1. 359.

⁴⁾ Anjoukori okmánytár V. 97.

⁵⁾ Fejér IX. 1. 465. 521.

1348 máj. 24-én¹⁾ szárazberki és simai birtokát gyarapítja, a mennyiben László fiát Jánost pénzhamisítónak kijelentik s birtokrészét nádori végzés alapján Tamásra ruházzák. — E részt különben egynéhány nappal később (jun. 1-én)²⁾ Káta nb. esáholyi Jánosnak engedi át. — Okt. 17-én³⁾ ellenben a hevesmegyei *Bessenyőtelekre* vonatkozó minden jogairól István királyi jegyző kedvéért lemond, miután az István számára történt királyi adományozásnak enged.

Ha azt hiszszük, hogy Tamás mindeddig birtokai szerzésében igazságosan és erőszak nélkül járt el, nagyon csalódunk. Ennek ellenkező példája oly hathatós, hogy ezt jelzőnek kell tekintenünk. Pochki András mind a saját, mind a rokonok nevében 1348-ban az esztergami káptalan előtt panaszként adja elő,⁴⁾ hogy Tamás volt erdélyi vajda, őt is, rokonait is, már 30 évvel ezelőtt jószágaikból kitudta, kiüzte s ezeket (t. i. 2 Pochk, Pelen, Iriny, Kaplan, Nyergeslehota (Nógrádm.), 2 Volkaz (Barsm.), Sáros és Kengyel-t (Váradon) királyi kegy utján saját magára átruházta. Ezzel még nem volt megelégedve, s hogy e birtokokat annál biztosabban elsajátíthassa, Andrást fogságba ejtette, megvakíttatta s egyik kezétől megfosztatta, míg tizenegy rokona Tamás börtöneiben kín és éhséggel kimult. A Tamás által neki okozott anyagi kár mostanig 5000 márkára nőtt.

Daczára annak, hogy e vádak elég súlyosak voltak, az udvar kegyeltjének, Tamásnak, még sem ártottak. 1349 márcz. 18-án⁵⁾ a magas országbírói hivatalt viseli, s a mellett még turóczi főispán, sőt ez év október 13-án⁶⁾ még Kő főispánja is.

Mindamellettt vagyonának gyarapításában még most is fáradságtalan. 1350 márcz. 15-én Gyöngyös és Bene nevű jószágait újra határoltatván, szomszédjai tiltakozása daczára, akaratát keresztülviszi; hat nappal később (jun. 21-én) jelentést tesz az egri káptalan a királyhoz,⁷⁾ hogy e határjárás alkalmával Tamás országbírót arra intette, hogy Tamás fia Demeternek Solymos nevű jószágából mitsem foglaljon el . . .

¹⁾ Anjoukori okmánytár V. 195.

²⁾ Anjoukori okmánytár V. 204.

³⁾ Anjoukori okmánytár V. 241.

⁴⁾ Fejér IX. 1. 597.

⁵⁾ Anjoukori okmánytár V. 268.

⁶⁾ Anjoukori okmánytár V. 327.

⁷⁾ Anjoukori okmánytár V. 365. 384.

Legutoljára 1354 márcz. 29. és ápril 23-a közt Tamásra mint országbíróra akadunk. Ez időben meghalt. ¹⁾

Első neje nevét nem ismerjük. Második neje *Anna*, László auschwitzi herceg leánya, s ez által — Piasta-származása következtében, — Károly király lengyel nejének vérrokona. Az egybekelés valószínűleg 1318 után történt. Auschwitzi Anna túlélte férjét s ennek halála után mostoha fiaival Tamás hagyatéka ügyében Lajos király közbenjárásával egyezkedett. ²⁾

Gyermekei sorából „Kónya“ *Miklós*, *Mihály* egri püspök, *Gáspár* és *László* valamint az Auschweitzi Annától született, de már 1354 előtt elhalt Anna ismeretese. Kónya utódai jelentékeny szerepet visznek mint Szécsény urai, magas, országos méltóságokat viselnek s a főnemes-séghez tartoznak. Miután Tamás utódainak története e sorok keretéből ki van zárva, csak arra a megjegyzésre szorítkozom, hogy Tamás *egyenes* utódai a 15-ik század második felében haltak ki.

* * *

Rajzoltuk — a mennyire ezt az eddig közzétett okirati anyag megengedte — e férfiu életképét; hátra maradt még az, hogy róla összegező képet adjunk. — Ez azomban reá, jellemére csöppet sem lesz kedvező.

Ellenzéki családból származott. E család tagjai, egy uralkodásra vágyó, gőgös és fennhéjázó nő rosz gazdálkodását törekedtek kiirtani, s céljuk keresztülvételében e nő megöletésétől sem riadtak vissza. Szécsényi Tamás, követve atyja példáját, már korai ifjuságától kezdve arra törekedett, hogy leszármazásának királyellenes hírét a lehető legloyalisabb érzelem s az udvari légkörhez való legteljesebb simúlással tisztára mossa. Míg rokonai trencsényi Máté felkelésében részt vesznek, birtokaikat és vérüket áldozzák, jószágaikat elvesztik és földönfutóknak elmarasztaltatnak, addig ő, családjának egyedüli tagja, Károly király karjaiba dőlven, a Máté és saját rokonai elleni harcokban igen tevékeny részt vesz; visszatér a hadjárat bevégezte után a királyi udvarhoz, hol idő- és pénzáldozatok mellett a király érdekében menyasszonykérő s mint a király leghívebb embere és proximusa, egész életét oly hivatalokban éli le, melyek a király s az udvarral való folytonos érintkezést lehetővé teszik.

¹⁾ Anjoukori okmánytár VI. 179. 195.

²⁾ Anjoukori okmánytár VI. 234.

Dynastikai érzelme reá nézve nem is háladatlan. Huszonkét évig viseli az erdélyi vajdaságot, mire az ország első bírója lesz, mely méltóságban meg is hal; a király kegye anyagi és erkölcsi kitüntetésekkel árasztja el; fiait igen magas állásokba helyezi. Szóval, eléri mindazt, a mit pályája kezdetén akart; királynégyilkos család sarjára és lázadók rokonára nézve mesés eredmény!

Már most azt kérdezzük, hogy mit tett ez az ember, mily módon aknáztá ki két királyi ura hallatlan kegyét s vajjon tettei által nemzete történetében állandó emléket szerzett-e magának? Erre csak tagadó válaszunk van.

Máté elleni harczeitől nem beszélünk; akkor ő csak fiatal ember volt, ki e harcokban való részvételében tekintély, rang és hatalom eléréséhez vezető utat keresett. De alig érte el e czélt, azt látjuk, hogy az udvar páratlan kegyét csakis vagyonszaporításra használja fel. Alig hogy valamely birtok üresedésbe jön, már látjuk a legesleghívebb Tamást, a mint a király elé lép, s hivatkozással az évekkel ezelőtt Máté ellen szerzett érdemeire, elismeréseül az üresedésbe jött jószágot mint a királyi hála ismételt jelét maga számára kéri. E mellett a birtokok kiszemelésében nem igen skrupulózus; hogy e birtokok némelykor saját rokonaitól, mint lázadóktól, lettek elvéve, ez nem bántja őt, neki elég, ha a megfosztottak örököse, s a hol nem burkolhatja magát a királyi adományozás mentő köpönyegével, még az erőszaktól sem riad vissza; elfoglal idegen jószágot, börtönbe dobja a törvényes tulajdonost, hogy ez a feketetömlőczben éhenhaljon.

Hogy egy férfiú, ki az évek során át oly vagyonra tett szert, a minőre az akkori főnemességnél csak ritkán akadunk, sem az egyháznak, sem más valakinek sem adományoz, ez szinte igen jellemző. Megajándékozta egyszer tisztviselőjét, mert ez a királyi családot megmentette s öregségében ad valamit egyszer-kétszer az egyháznak, hogy olcsó áron lelki üdvét biztosítsa magának; de ez az összes adat, a mit nagylelkűségéről és jótékonyágáról tudunk.

Mozgató eszméket, a közjó iránti érzéket, alkotó és szervező tevékenységet hiába keresünk nála; előtte mindig és mindenütt csak egy gondolat lebegett: hogy királya leghívebb szolgájának nevezzék s hogy minden módon vagyonát szaporítsa; nem volt államférfiú, csak kegyhajhászó, a ki az udvari légkör keretén kívül minden támasztékát elvesztette volna; királya meglehetett vele elégedve!